

הלכות שבת סימן שסו

לְעָרֵב בְּדָבָר (לו) שֶׁתִּמְנַן לְצַרְף הַשֶּׁבֶת: ו' *אין מְצַרְבִּין (י"א) (לו) בַּפְרוּסָה אֶפְלוּ הַיָּא גְדוּלָה הַרְבֵּה, אֲבָל בְּשִׁלְמָה אֶפְלוּ קִטְנָה מֵאֵד מְצַרְבִּין, וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם כֹּל־כָּךְ *שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם פְּשִׁעוּר. פִּימְיָהוּ, אִם נִשְׁל מִמֶּנּוּ (לח) כְּדִי (יג) חֵלֶת נִחְתָּוּם, שֶׁהוּא אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה⁶¹, מְצַרְבִּין בָּהּ אֶפְלוּ לֹא הִיָּתָה טְבוּלָה לְחֵלֶה. (לט) *וְאִם נִפְרָסָה וְחִבְרָה בְּקִיסִים, שֶׁהִכְנִיִּים הַקִּצָּה הָאֶחָד בְּתוֹךְ הַפֶּת וְהַקִּצָּה הַשֵּׁנִי בְּתוֹךְ הַפְרוּסָה, (מ) אִם אֵינּוּ נִכְרָ שֶׁנִּפְרָסָה, מְצַרְבִּין בָּהּ: הֵגָה וְיֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ הָא דְאִין מְצַרְבִּין וְכַ כַּפֶּת שֶׁלֹּם (מא) הֵינּוּ שֶׁכֵּל הָעֵרֹב בִּיחָד יִהְיֶה פֶת שֶׁלֹּם, וְלָכֵן נִגְדָּה לְקַבֵּץ (מב) מִכָּל בֵּית וּבֵית מֵעֵט קִמַּח *וְעוֹשִׂין חֵלֶה אֶחָת שֶׁלְמָה וּמְצַרְבִּין בָּהּ (המגיד והגהות הראב"ד פ"א מֵהַלְכוֹת עֵירוּבִין), וְכֵן הִמְנִיחָה פְּשׁוּט בְּכָל מְדִינֹת אֵלוֹ. (מג) וְצָרִיף לְהַר לְהַר שֶׁיִּהְיֶה בַּחֵלֶה כְּשֶׁעוֹר הַמִּפְרָשׁ לְקַמֵּן סִימֵן שֶׁעֵיף ג. (מד) וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּשְׁמַר מִן הַקִּמַּח וְלֹא נִעֲשֶׂה מִכָּלוּ חֵלֶה, אֶפְלוּ הִכִּי הָרִי עֵרֹב, (מה) דְּלֹא גֵרַע מֵאִלוֹ אֶחָד מִזֵּכָה לְכֵלֵם, וְאֲדַעְתָּא דְּהִכִּי נִתְּנוּ קִמַּחִם מִתְּחֵלָה, כֵּן נִרְאֶה לִי: ז' *וְאִם אֶחָד מִזֵּכָה לְכֵלֵם, (מו) יִכּוֹל לְעָרֵב בַּפְרוּסָה: ח' *מְצַרְבִּין (מז) *כַּפֶּת אֶרֶז וְצִדְשִׁים, אֲבָל לֹא כַּפֶּת דָּחֵן: ט' *אִם

באר היטב

לְטַלֵּל מִתְּצַרֵּם לְחַצֵּר שֶׁפָּנָה הָעֵרֹב, עכ"ל, ע"ש. וְעַמּוּם סוֹף סִימֵן שֶׁשֶׁה ס"ק ה' בְּשֵׁם הַמֵּי: (י"א) בַּפְרוּסָה. מִשּׁוּם אֵיבָה, שֶׁיִּכְבּוּ אֶל לִידֵי מִחְלָקָה, שִׁיאִמְר אֲנִי נוֹתֵן שֶׁלְמָה וְאִתָּה פְרוּסָה; וְאֶפְלוּ בְּלִם בַּפְרוּסוֹת, חוֹשִׁינן שֶׁחֲזוּ הַדָּבָר לְקַלְקוּלוֹ. וְהָ דוֹקָא בְּשַׁבַּת רֵאשׁוֹן, אֲבָל אֲחִי"כ מִתָּר, ט"ו, ע"ש: (י"ב) חֵלֶת. פ"י אֶפְלוּ אֵינּוּ שֶׁלֹּם

כִּינן שֶׁשֶׁשֶׁם שֶׁל עֵרֹבֵי-חֲצוֹת קָבַח הַטוֹר דָּגוּ חוֹשְׁבִין כְּאִלוּ בְּלֵן דְּרִין בְּאוֹתוֹ בֵּית וְכַל הַחֲצוֹת שֶׁכִּיִּים שֶׁלֹּם, וְכַאֵן א"א לומר כֵּן, דְּהָא אִסוּר לְטַלֵּל שֶׁם מִן הַחֲצוֹת, אֲלֹא יִיחַדוּ בְּבֵית שֶׁמִּפְרָשׁ לְטַלֵּל שֶׁם, וְכ"ש בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין שֶׁם עֵרֹב בְּעִיר כָּלָל וְאִסוּר לְטַלֵּל מִבֵּית לְבֵית, שֶׁאֵין לְעֵשׂוֹת שֶׁם עֵרֹבֵי-חֲצוֹת כָּלָל, אִם לֹא לְאוֹתָן שֶׁמִּתְרִים

באור הלכה

אֶחָד וְאֲכַל אֶת הָעֵרֹב וְאֵינּוּ מִינּוּחַ, כִּטֵּל הָעֵרֹב; וְהֵינּוּ דוֹקָא לְשָׂבָא בְּעָרֵב-שַׁבָּת⁶⁰, אוּ בַּעַת שֶׁחֵל קִנְיַת הָעֵרֹב דִּהְיִנוּ בֵּית-הַשְּׂמִשּׁוֹת, אֲבָל אִם כַּאֲ בַּשֶּׁבֶת וְלֹא רָצָה לְקַן לוֹ, אֵינּוּ כִּטֵּל הָעֵרֹב בְּשִׁבְלִי זֶה פִּינּוּ שֶׁכָּבֵר חֵייל הָעֵרֹב, כֵּן מִשְׁמַע בְּבֵית-יוֹסֵף: * אֵין מְצַרְבִּין בַּפְרוּסָה. רוּצָה לומר, עֵרֹבֵי-חֲצוֹת, אֲבָל שְׁתוּפֵי-מִבּוֹאוֹת, כִּינן דְּמְצַרְבִּין בְּכָל מִינֵי אֲקָלִין וּמִשְׁקִין, לֹא תִקְנֵי חֲזוּ"ל כִּינן דְּדוֹקָא בְּשִׁלְמִין, כֵּן מוֹכַח מִהַרְמְב"ם, וְלְכַאוּרֵה לִפִּי מַה שֶּׁקָּבַח הַרְמ"א גַּם בְּסוֹף סִימֵן ג' לְעַגֵּן בֵּית-יָדִינָה, דְּכַהִילִם שֶׁנּוּ עוֹשִׂין עֵרֹבֵי-חֲצוֹת וְשְׁתוּפֵי-מִבּוֹאוֹת בִּיחָד, אִמְרִינוּ מַגוּ דְּמַהֵי לְשִׁתּוּף מַהֵי נְמִי לְעֵרֹבֵי-חֲצוֹת, וְכַמוּ שֶׁפָּרֵשׁ הַגַּר"א שֶׁם, אֶפְשֵׁר וְהִנְכָּא נְמִי נִימָא כִּינָא⁶¹, אֲבָל מִדְּלֵא הַזְכִּיר הַרְמ"א גַּם כִּינן חִמְלָק כִּינן מִשְׁמַע דָּאֵף כִּהִיִּים אֵין מְצַרְבִּין בַּפְרוּסָה. וְאוּלַי אֶפְשֵׁר לומר דְּסִבְרֵינָא לֵה לְהַרְמ"א כְּשֶׁאֵרִי הַרְאֵשׁוּנִים [עַן בְּסַפֵּר גְּאוּן-יַעֲקֹב שֶׁם בְּסוּגִינָא] דְּאֶפְלוּ שְׁתוּפֵי-מִבּוֹאוֹת אֵין מְצַרְבִּין בַּפְרוּסָה כְּשֶׁמְעַרְבֵב בֶּפֶת: * שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם פְּשִׁעוּר. הֵינּוּ הַמְבַאֵר לְקַמֵּן סִימֵן שֶׁשֶׁס: * וְעוֹשִׂין חֵלֶה אֶחָת שֶׁלְמָה. אֵף דְּלְכַאוּרֵה לֹא שֶׁךְ כָּאֵן מִשּׁוּם אֵיבָה, כִּינן שֶׁאֵין לְקַחְתִּין פִּסְתִּים אֶחָד כִּי אִם קִמַּח, וְלִתְמַשֵּׁר אֵף בַּפְרוּסָה? צָרִיף לומר, כִּינן דְּעַל-כֵּל-פִּסְתִּים כֵּל אֶחָד נוֹתֵן חֵלֶק בְּעֵרֹב וְחַל עֲלֵיהוֹ תַּפְתְּנָתָא שֶׁאֵין מְצַרְבִּין בַּפְרוּסָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּסַעֵף ז' שֶׁאֶחָד נוֹתֵן מִשְׁלוֹ וּמוֹזָה לְכֵלֵם, לֹא שֶׁךְ גָּבַה הָאֵי תַּפְתְּנָתָא כָּלָל: * כַּפֶּת אֶרֶז וְצִדְשִׁים. וְהוּא הֵינּוּ כַּפֶּת טַטְאֲרָקִי! וְפֶת מוֹדִיִּים דִּיכּוֹל כֵּל אֶחָד לְתַן פֶּת שֶׁלֹּם, וְאֶפְלוּ אִם הַכֶּפֶר שֶׁל זֶה גְדוּל מִשְׁל חֲבֵרוֹ⁶¹ גַּם-כֵּן מִתָּר, וְכֵן מוֹדִיִּים גַּם-כֵּן לְרַעָה רֵאשׁוּנָה דְאֵין מְצַרְבִּין בַּפְרוּסָה אֶפְלוּ אִם יִתְּנוּ בְּלִם פְרוּסוֹת שׁוֹת: (מב) מִכָּל בֵּית וּבֵית מֵעֵט קִמַּח. וְהוּא הֵינּוּ כְּשֶׁנּוֹתְנִים מַעוֹת לְקִנּוֹת בָּהֶם קִמַּח, וְאֶפְלוּ אִם לֹא נִתְּנוּ אֵינָה בְּעַלְיֵי-בֵתִים, גַּם-כֵּן אֵין קִפְדֵינָא בְּדָבָר, וְכִדְמִסִּים לְכִסּוֹף דְּכֵל אֶחָד נוֹתֵן קִמַּחוֹ לְעֵרֹב בְּשִׁבְלִי בְּלִם: (מג) וְצָרִיף לְהַר לְהַר. *אִשְׁמוּעִינן דָּאֵף שֶׁמְצַרְטִין יְחָד לְהִבְיֵא פֶת שֶׁלְמָה לְמַצּוֹת עֵרֹב, וְסִלְקָא דְעֵתָף דְּזֶה חֲשׁוֹב כִּינָא לֹא בְעֵי שְׁעוּר, קָא מִשְׁמַע לָן: (מד) וְאֶף-עַל-פִּי וְכִי'. רוּצָה לומר, אִם יִכְּן יֵשׁ בְּגִי-אֲדָם שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בֶּפֶת הָעֵרֹב, וְאִם-כֵּן יֵאָסְרוּ אֵלוֹ עַל אֵלוֹ: (מה) דְּלֹא גֵרַע וְכִי' וְאֶדְעָתָא דְּהִכִּי וְכִי'. רוּצָה לומר, כְּמוּ שֶׁיִּתְבַּאֵר לְקַמַּה בְּסַעֵף ט, מִכָּל מִקּוֹם כָּאֵן כְּשֶׁנּוֹתֵן כֵּל אֶחָד קִמַּחוֹ לְהַשְׁמֵשׁ לְעָרֵב בוֹ, אֲנִי חוֹשְׁבִין כְּאִלוֹ נוֹתְנִים לוֹ שֶׁיִּזְכֶּה בוֹ בְּשִׁבְלִי בְּלִם, (לג) וְאֵין הַשְׁמֵשׁ צָרִיף לְזִכּוֹת לָהֶם עַל-יְדֵי אַחַר אוּ עַל-יְדֵי עֲצֻמוֹ בַּפְרוּשׁ. (לו) וְיֵשׁ מִי שֶׁאִמְר, שֶׁאִם לֹא זָכָה הַשְׁמֵשׁ לָהֶם עַל-יְדֵי אַחַר אוּ עַל-יְדֵי עֲצֻמוֹ בַּפְרוּשׁ אֵינּוּ עֵרֹב, (לו) וְכִכּוֹן לְחַשׁ לְדִכְרֵיו לְכַתְּחֵלָה וּבַכֶּרֶס אִם הַשְׁמֵשׁ עָשׂוֹה מִקִּמַּח שְׁלוֹ. בְּרֹדְאֵי צָרִיף לְזִכּוֹת לְהַקְהֵל עַל-יְדֵי אַחַר, וְכֵן נוֹתְנִין שֶׁהַשְׁמֵשׁ נוֹתֵן הָעֵרֹב לְהִרְבּ בְּכַרְכַּסְפִּס שֶׁיִּזְכֶּה בוֹ בְּשִׁבְלִי כֵּל הַקְהֵל. וְאִם תִּשְׁכַּח לִיל יוֹסֵטוֹב רֵאשׁוֹן וְלֹא זָכָה, אֵין לְזִכּוֹת אֲלֵא עַל תְּנַאי, דִּהְיִנוּ שִׁיאִמְרוּ: אִם הַיּוֹם חַל אֲנִי מִזְבַּחֵהוּ לְכָל הָעִיר, וְאִם קִדָּשׁ אֵין בְּדָבָרֵי כְלוּם, וְכֵן יֵאמֵר (לג) לְמַחֵר בְּלִיל יוֹסֵטוֹב שֵׁנִי. וְכֵל זֶה אִם הַיּוֹם-טוֹב הֵינּוּ סוּמָף לְשַׁבָּת, דָּאִם יֵשׁ יְמֵי חַל בִּינְתֵינָם יִמְתִּין מִלְּזִכּוֹת עַד עָרֵב-שַׁבָּת, וְאִם שֶׁכַּח גַּם בְּעָרֵב-שַׁבָּת מִלְּזִכּוֹת עַד שֶׁחֲשַׁכָּה, סוּמְכִין עַל הַפּוֹסְקִים הַבְּיָל דְּסִבְרֵינָא לְהוֹ דְּמַתָּר לְטַלֵּל אֵף בְּלִי וְכִינן כִּינן שֶׁכָּבֵר נִגְבַּה בְּשִׁבְלִי בְּלִם [ואחורינוס]: ז' (מו) יִכּוֹל לְעָרֵב בַּפְרוּסָה. דְּלֹא שֶׁךְ כָּאֵן כְּלָל מִשּׁוּם אֵיבָה: ח' (מז) כַּפֶּת אֶרֶז וְצִדְשִׁים⁶⁰. שְׁדָרְךָ הַעוֹלָם לְאֶפְלוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן (לט) בְּרִיתֵינוּ⁶¹. וְעַן לְעֵיל סִימֵן רַח סַעֵרֵי-קִטְטֵן כַּה בְּמַשְׁנֵה בְּרוּרָה מַה הוּא

שער השני

(לג) כֵּל זֶה מְבַאֵר הַרְבֵּי הַמְּגִיד וְרַב"ד שֶׁם: (לג) ט"ז בְּסִימֵן שֶׁזֶה וְנַחֲלַת-צִבִי וְאוּלַי רַבָּה וְשִׁא: (לג) לְבוּשׁ בְּסִימֵן שֶׁזֶה וְנִהְרֵ-שְׁלוֹם, וְכֵן מִשְׁמַע מִהַגַּר"א שֶׁמְפָרֵשׁ מַה שֶּׁקָּבַח הַרְמ"א וְאֲדַעְתָּא דְּהִכִּי וְכִי', רוּצָה לומר, אֶף-עַל-גַּב דְאֵין מוֹזֵין שֶׁלֹּא בִּידְעֵתָא בְּעַל הַפֶּת, מִשְׁמַע דְּעַל-כֵּל-פִּסְתִּים זְכוּי מִיָּא בְעֵי, וְהוּא דְלֹא כִּמָּה שֶׁהִבִּין הַמְּגִיד אֲבִרְסָה כְּסַעֵף-קִטְטֵן יָגַת אֵת דְּבַר הַרְמ"א: (לג) מְגוֹ-אֲבִרְסָה וְהִגְדָּו וְחִצֵּי-אֲדָם: (לג) דִּהְיִנוּ שִׁיאִמְרוּ: אִם הַיּוֹם קִדָּשׁ הָרִי כְבֵר זְכִינָא אֲחִמּוּל לְכָל כְּבִי הָעִיר, וְאִם הַיּוֹם חַל אֲנִי מוֹזָה הַיּוֹם, וְכַמְבַאֵר לְכָל לְקַמֵּן בְּסִימֵן שֶׁזֶה: (לט) רַבְנוּ וְהַיְתָּוּ:

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן שְׁמוֹ

ביאורים ומוספים

[שו"ע ס"ט]

וְצִרִיף לְזִמּוּת לְכָל בְּנֵי הַחֶצֶר אוֹ הַמְּבֹיָה⁶².

לאחר הגירות או השחרור כגוף אחר. והוסיף, שלדעת תוס' בכתובות (נח, ב, ד"ה לאחר) אפשר לזכות להם, שהם נחשבים קצת כבאו לעולם כיון שהגוף בעולם.

[משנ"ב ס"ק נג]

מִשְׁתַּמָּא אֲנִי מְקַנְיֵן גַּם עַל אֲנָשִׁים שְׁמֵתוֹסְפִים⁶⁷.

67 ומ"מ לכתחילה עדיף להתנות בשעה שעושין את העירוב, שהוא גם לכל מי שיתוסף בעיר הזאת, כמבואר לקמן (סי' שע ס"ק נה, ובשעה"צ שם ס"ק לא).

[שו"ע ס"י]

כְּשֶׁמְצָה לְהֵם⁶⁸.

68 הקדמה

מקור דין זה בגמרא (עירובין עט, ב), שיכול לזכות את העירוב על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי בנו ובתו הקטנים, משום שידם כידו. ובגדר הדבר מי נקרא גדול וקטן לענין זה, שנינו במסכת בבא מציעא (יב, א) לענין מציאת בנו ובתו, שאם הם קטנים הרי המציאה שלו, ואם הם גדולים הרי היא שלהם, שנחלקו אמוראים האם גדול הוא מי שאינו סמוך על שולחן אביו אפילו שהוא קטן בגילו, וקטן הוא מי שסמוך על שולחן אביו אפילו הוא גדול בגילו, וכך סבר רבי יוחנן, ושמואל סבר שהדבר תלוי בגיל, וגדול הוא הגדול בגיל, וקטן הוא הקטן בגיל. בסעיף זה מובאת מחלוקת הראשונים אם הגדרת גדול וקטן לענין עירוב תלויה במחלוקת האמוראים לענין מציאה.

[משנ"ב ס"ק נה]

מְקַנְיֵן שְׁנֵי בְּנָיו, וְאִם יֶזְעַר הַדָּבָר מִשְׁתוֹ⁶⁹.

69 ואם יש לבנו ובתו הקטנים בית לעצמם באותה חצר, הביא הדרכי משה (אות ג) שהסתפק האור זרוע (ח"ב סי' קפב) האם יכול לזכות עירובו על ידם, מדין מייגו דוכי לנפשיה זכי נמי לאחריני. [לכאורה מדובר כשאינם סמוכים על שולחן אביהם, שאם הם סמוכים על שולחן אינם צריכים לתת חלק בעירוב, כמבואר בשו"ע לקמן סי' שע ס"ה].

[משנ"ב ס"ק נו]

וְאִף-עַל-גַּב דְּבִיאָן זֶה מְצִיאָתָן לְאֲבִיהֶן⁷⁰.

70 כלומר, הדעה הראשונה סוברת שאף לדעת רבי יוחנן שלגבי מציאה סובר שלא נחשב לקטן או לגדול על פי הגיל אלא תלוי הדבר אם סמוך על שולחן אביו או אינו סמוך, מ"מ לגבי עירובי חצרות תלוי הדבר בגיל, ועל זה פירש המשניב את טעם החילוק [וכן תירץ הבי"ד (ד"ה הרמב"ם) את סתירת דברי הרמב"ם, שבעירובין פסק (פ"א מהל' עירובין ה"ב) כרבי יוחנן, שגדול היינו גדול ממש ויכול לזכות את העירוב על ידי גדול אפילו הוא סמוך על שולחן אביו, ואילו לענין מציאה פסק (פ"ז מהל' גוילה ה"ג) שגדול הסמוך על שולחן אביו מציאתו לאביו].

[משנ"ב ס"ק נז]

הָאָהָרָה עִירוּבָא מְדַרְבְּנָא וְעַלְמָא הַקְּלוּ בְּעִבְדוֹ וְשִׁפְתָתוֹ⁷¹.

71 וכן מבואר בגמרא (גיטין סד, ב) לענין שיתופי מבואות, שיכול לזכות על ידי שפחתו העבירה שלא הביאה ב' שערות, משום ששיתופי מבואות מדרבנן. וכן כתב הכל בו (סי' נט) לגבי עירוב המשך במילואים עמוד 19

[משנ"ב ס"ק נ]

שְׂיֵאמַר לוֹ 'קָבַל פֶּת זֶה וְתָכַה בָּהּ לְכָל בְּנֵי הַחֶצֶר'⁶³.

63 וכן אם רוצה לזכות על ידי שאר קנינים, כגון קנין סודר וקנין אגב, כתב הערוך השלחן (סי"ח) שיכול לעשות כן, והרי הוא כשלוחם לזכות.

[משנ"ב ס"ק נא]

הָאָהָרָה עִירוּבָא מְדַרְבְּנָא הַקְּלוּ⁶⁴.

64 ובגדר קנין זה, כתב הנצי"ב (העמק שאלה מצוה קלב) שלא מסתבר שלצורך עירובי חצרות הקלו רבנן ותקנו קנין חדש של הגבהת טפח, אלא שבעירובי חצרות לא הצריכו חכמים קנין גמור בפת, די בזכות בעלמא שלא היא חבירו ראשי ליטלו ממנו שלא ברצונו, ולזה די בהגבהת טפח. מאידך, הדעת תורה (ס"א) הוכיח מדברי הרא"ש, שגם לעירובי חצרות צריך קנין גמור, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' מד) דחה את דבריו.

[משנ"ב ס"ב]

צִרִיף שְׂגִבְיָה דְּדוֹ טַפְחָא⁶⁵.

65 ואף אם ידו כבר מוגבהת ג' טפחים מעל הקרקע, משמע בט"ז שצריך שיגביה עוד טפח, ואין די במה שמוגבה מכוח ג' טפחים, וכן כתב האמרי בינה (קנינים יו ד"ה וקצת). מאידך, בשו"ת אבני נזר (אהע"ז סי' קס אות ח) הוכיח מדברי הריטב"א, שהגבהה שנעשית ממילא מועילה גם כן, וכן האריך להוכיח בשו"ת חלקת יואב (אהע"ז סי' יג), וגם הגביה על ידי כוחו, כגון שהפת היתה מונחת על מדף ונענע את המדף עד שנתרוממה הפת טפח, כתב הערוך השלחן (סי"ח) שנחשבת הגבהה, וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' רסט ס"ה). ואם הפת אינה בולטת לצדדים אלא כולה מעל אור ידו, כתב בביה"ל (ד"ה צריך) בשם הנהיבות המשפט, שקונה מטעם יד ואין צריך להגביהה כלל.

[משנ"ב ס"ג]

אֶבֶל קְשָׁמְכוֹן עֲלֵיהֶם מִתְחַלָּה לֵית לָן בְּהָא⁶⁶.

66 ולזכות לקטן שנולד לאחר זיכוי העירוב, כתב בשו"ת הרשב"א (ח"ו סי' צה) שאי אפשר לזכות לו, ומ"מ אינו אוסר את העירוב, משום שהוא נגרר אחר אביו ואמו השוכנים עמו. ובשו"ת גינת ורדים (ככל ג סי' כב) כתב, שהעירוב חל גם על קטן שנולד לאחר היכוי, שמפני הצורך לב בית דין מתנה לעשות את שאינו זוכה כזוכה, ובפרט שעירוב הוא מדרבנן ולא הלכו חכמים להחמיר בדבר אלא להקל.

ולזכות את העירוב לנכרי או עבד כדי שיהא מותר לו לטלטל לאחר שיתגיייר או ישתחרר, כתב הערוך השלחן (סי"ט) שאין הזיכוי מועיל, משום שדינם כדבר שלא בא לעולם, שהם נחשבים

מילואים

הלכות שבת סימן שסו

המשך מעמוד הקודם

משום שהבי"ח הקשה למאן דאמר שאין סומכין על שיתוף במקום עירוב, ואילו דברי הגר"א הם למאן דאמר סומכין על שיתוף במקום עירוב.

[ביה"ל ד"ה נוראה לין]

[הגר"א בסימן זה קמין לישב זה⁶⁵].
(45) והחזו"א כתב (א"ח סי' צ ס"ק ז), שדברי הביה"ל אינם מדוקדקים,

הלכות שבת סימן שסו

המשך מעמוד 462

60) ואם ניטל מהפת של אורו או עדשים אחד מארבעים ושמונה, כתב החזו"א (א"ח סי' קא ס"ק ב) שדינו כפרוסה ואינו מועיל לעירוב, מאחר שאינם חייבים בהפרשת חלה.

61) וטעם הדבר כתב התוספת שבת (ס"ק כד), כיון שאינו מאכל לרוב בני אדם, ועיקר העירוב הוא משום דירה שאדם קובע דירתו שם מחמת פת זו. והשו"ע הרב (סי"א) כתב, שפת דוחן אינה נקראת פת.

ולערב בלחמניות, כתב הדרכי משה (אות א) בשם רבנו ירוחם (תולדות אדם וחוה נ"ב ח"י) שאפשר לערב בהם, ולפי זה כתבו העצי אלמוגים (ס"ק טז) והערוך השלחן (ט"ז), שאפשר לערב בכל פת הבאה בכיסנין. [מקור הדברים הוא בגמרא בברכות (מב, א) שרב יהודה אמר בשם שמואל שמעריבים בלחמניות, ופירש רש"י שם שלחמניות הן אובליא"ש, ולעיל שם (מא, ב) ד"ה פת) כתב, שאובליא"ש היא פת הנילושה עם הרבה תבלין, וזהו פת הבאה בכיסנין].

[ביה"ל ד"ה אין]

אפשר דהקא נמי ניקא כן⁶⁹.

59) ואף שלכתחילה מעריבים דוקא בפת, מ"מ בדיעבד אם שכחו ולא עירבו, כתב החיי אדם (כלל עג ט"ו) שאם ישלחו יחד בקדרה אחת סומכים על כך משום עירוב, ובטעם הדבר כתב בנשמת אדם (אות יא), שסומכים על שיתוף במקום עירוב, והוסיף שזו כוונת הרוקח (סי' קמג) שכתב לגבי עירובי חצרות שאם מבשלים יחד בקדרה אין צריכים לערב. ושני חידושים יש בדבריו: א. שאפשר לערב בכל דבר מוזן. ב. שאף שלא הניחו קדרה זו לשם עירוב מ"מ מועיל, כדן בעל הבית שהיה שותף עם שכניו. אמנם החיי אדם לא התיר בכל מוזן אלא מדין שיתוף, והבי"ח (כאן) כתב בדעת הטור שאפילו לעירוב מועיל בדיעבד כל דבר מוזן, וראה בעצי אלמוגים (סי' שפו ס"ק ו) שהשיג על דבריו.

[משנ"ב ס"ק מז]

בפת ארז ועדשים⁶⁰. שדרך העולם לאפותו ולאכלו, מה שאין כן בדתין⁶¹.

הלכות שבת סימן שסו

המשך מעמוד רלב

בעלה. המאמר מרדכי (ס"ק ה) ביאר באופן אחר מה הטעם שהקלו לפסוק בעירוב כרבנן.

[משנ"ב ס"ק טג]

דאז שרף מציאתה לאבקה⁷³.

73) וטעם הדבר, כדי שלא יהיה ביניהם איבה וישיאנה למנוול ומוכה שחין (כתובות מה, ב), וחלק הבי"ע על הטור שפסק שיכול לזכות על ידי בתו שאינה סמוכה על שולחנו. אמנם הבית מאיר (סי' כתב, שהטור דיבר דוקא באופן שהבת נישאת ונתגרשה, שבכך יצאה מרשותו ואינו יכול להשיאה, ולכן אין מציאתה לאביה ויכול לזכות על ידה את העירוב.

תבשילין, שיכול לזכות על ידי עבדו ושפחתו העברים שהם קטנים, משום שקטן וזכה לאחרים דבר שהוא מדברי סופרים.

[משנ"ב ס"ק ס]

לאפוקי מפיאן דאמר בגמרא דדוקא היקא דיש לה לעצמה בית בתצורה⁷².

72) ומשום שהלכה כרבנן (קידושין כג, ב) שיש קנין לאשה בלא בעלה, ולכן יכולה האשה לזכות את העירוב גם כשאין לה בית באותה חצר. וכתב העצי אלמוגים (ס"ק כ) שרק לענין עירוב הקלו לפסוק כרבנן, אולם לענין שאר דברים הלכה כרבי מאיר (שם) שאין קנין לאשה בלא בעלה, וכן פסק הש"ע (יו"ד סי' רכב ס"א) שאין קנין לאשה בלא

הלכות שבת סימן שסו

המשך מעמוד 464

הראב"ד (שם), שאנו מברכים 'וציונו' לומר שאין אנו רשאים לטלטל בלא עירוב, וציונו שכשרצנה להוציא מן הבית לחצר שנערב.

[משנ"ב שם]

שיאמר "על מצות ערובי תבשילין וערובי תצרות"⁸⁶.

86) משום שעדיף לפרט את הברכה, וכן פסק המטה אפרים (סי' תקפא סני"ט), ובקצה המטה (שם אות קכו) הביא ראייה מדברי הגמרא (ברכות מ, א) 'תן לו מעין ברכותיו'. ובשו"ת דובב מירשים (א"ח סי' קג) כתב טעם אחר, שאין עושים מצוות חבילות חבילות.

[ביה"ל ד"ה מברן]

ובמקום שנהגו לעשות בשבילי קל הקהל⁸⁷.

87) ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל ס"ק לג, האם מותר להניח שני עירובים בב' מקומות.

מבוי שגרים בו תרי גברי רברבי כרבנן, לא עושים בו עירוב ואף לא שיתוף, ומי שלבו נוקפו בזה, הדיעות גמורה היא או מינות נורקה בו, וזכות גדולה היא לתקן העירוב, למנוע הקלקול שיבואו רבים לטלטל בלי עירוב.

[משנ"ב ס"ק טט]

'על מצות עירוב'⁸⁵.

85) כוונת הברכה היא, שציונו על מצות התיקון הגדול להישמר מאיסור הוצאה. וכתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' צט), שאין הכוונה ש'ציונו' על איסור הוצאה וטלטול בשבת, משום שאם כן צריך היה נוסח הברכה להיות 'ואסר לנו את ההוצאה', כשם שמברכים בחופה 'ואסר לנו את הארוסות'. ועוד, שאין סברא לברך על איסור הוצאה יותר מעל שאר המלאכות. וכן פירש המגיד משנה (פ"ו מהל' עירובין הכ"ד) בדעת

הלכות שפת סימן שמו

רלב

באר הגולה

א אדם שנקרא א הכי
הפסד פקדון א
מהלכות ערובין בשם
השק"א ר ג' רש"א
בשם רב ו ד שם
ה משנה טו ו טור
בשם רמב"ם פקדון א
ישאר פוסקים, ולא
דמי למציאה חשון
משפט סימן ער,
דשם אן הקב אזכר
אלא כפי שלא תהא
לו איבה פיון שבו
סמוך על שלטנו,
אבל פשה שהקב
רוצה לנלות לאחרי
על-ידי בניו וזכר
ישאר פוסקים ח הרא"ש

אחד מקני החצר רוצה לתן פת (מח) בשביל כלם, שפיר דמי, (מט) ובכבוד שזוננו להם (נ) על-ידי
אחר, ובשזונה בו *צריך להגביהו מן התקוע (נא) טפח, וצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי (62)
(נב) ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילף. [*] (נג) ויש אומרים שאף-על-פי שלא יזכה בפרוש
למתוספים עליהם, לב בית-דין מתנה עליהם. ואם נתוספו זירין לאחר שנתמעט הערוב מן השעור,
(נד) צריך להוסיף (יג) מחמתן: * להשמוזה להם (68) על-ידי אחר, לא יזכה (נה) על-ידי בנו ובתו
הקטנים ואפלו אם אינם סמוכים על שלחנו (נו) ולא על-ידי עבדו ושפחתו הנכנעים, אכל מזנה הוא
על-ידי בנו ובתו הגדולים (נז) אפלו סמוכים על שלחנו, *ועל-ידי עבדו ושפחתו העברים (נח) אפלו
הם קטנים, (נט) ועל-ידי אשתו אף-על-פי שהוא מעלה לה מזונות, (ס) ואפלו אין לה בית חצר.
(סא) ויש אומרים שאינו מזנה (סב) על-ידי בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אפלו הם גדולים, ולא
על-ידי בתו אפלו אינה סמוכה על שלחנו (סג) כל זמן שלא בגרה, ולא על-ידי אשתו (סד) שמעלה
לה מזונות (סה) או שאמר לה צאי מעשה דיןך במזונותיך (סו) ואפלו יש לה בית חצר, אכל מזנה
הם לאחרי פגוש דמלא. רמב"ן תשובה בסיון ויב ז ה"ר והרמב"ם וה"ר פקדון ורמב"ם ורמב"ם ורמב"ם ורמב"ם ורמב"ם ורמב"ם
שם ערובין ושאר פוסקים ר"י בבבא מציעא י"ב ט דמובין לה בשלתי גריר

באר הטב

שערי תשובה

ש"י שהשנים סוכרים שנטל חלה מן הפת: (א) מחמתן. דלדידהו הני

משנה ברורה

באר הלכה

ארו ודחו: ט (מח) בשביל כלם. אפלו שלא בפניהם:
(מט) ובכבוד שזוננו להם על-ידי אחר. דעל-ידי עצמו אינו יכול
לזכות להם, שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו: (ג) על-ידי
אחר. דהינו שיאמר לו אכל פת זה וזכה בה לכל בני החצר (63),
(מ) והוא יחשב בהגבחהו בשביל כלם, ואף שהם לא עשאוהו שליח
לוה, וזכין לאדם שלא בפניו והוי בשלוסם: (נא) טפח. ואפלו לרעת
האומרים בחשן משפט סימן קצח סעיף ד בה"ה דהגבחה אינו קונה
פסחות משלשה טפחים, (מא) הקא בערוב שהוא מדרבנן הקלו (64) וסגי
בהגבחה טפח. פתב הש"י, דהוא הדין אם הניחו להערוב על-ידי
התלויה בארי, צריך שישגיב דו טפחה (66). ועין בבאור הלכה:
(נב) ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילף. דאם לא כן, (מג) לפעמים
שיתוספו עליהם זירים ויאסרו עליהם עד שיוסיפו עליהם, אכל
ששכנו עליהם מתחלה לית לן בה (66). דהא שעור שתי סעודות מהני
אפלו לאליף, וכדלקמן בסיון שסח: (נג) ויש אומרים שאף-על-פי
וכו'. הלשון מקצר, דעמק דהדין בודאי אינו כן, אלא דבזמננו יש
לסמך על זה, מאחר דאנו נוהגין להניח ערוב על כל השנה, מסתמא אנו מכניין גם על אנשים שמתוספים (67) במשך שנה, וכן הוא הלשון באמת
בבית-יוסף, (מג) וכן בנות הערוב בקאן: (נד) צריך להוסיף מחמתן. ושואמ (מז) לא אמרו חכמים שיררו כל-שהוא (פמבאר בסיון שסח)
אלא באותן שיהיו בתחלת הפת הערוב וכן אז, אכל אלו שלא היו בתחלת הפתו לא זכו הם וזכין בשעה שיתוספו, וכיון דבשעה זו
כבר נפחת משעור או ס"כ אי אפשר להם לזכות, ומשעם זה לא מהני אף אם יתנה (מה) בפרוש יוכל מן שיתוספו, ואין שום עצה רק שצריך
לשמר שיהיה (מו) בו תמיד שעור שתי סעודות: י (נה) על-ידי בנו ובתו הקטנים. מפני (מו) שזין בידו, ואם-כן לא יצא הדבר מרשותו (69):
(נו) ולא על-ידי עבדו וכו'. גם-כן מפני שיש עבד ביד רבו ולא יצא מרשותו עדין: (נז) אפלו הם סמוכין. ואף-על-גב (מח) דבאפן זה
מציאתן לאביהן (70), פמבאר בחשן משפט סימן ר"ע, זה אינו אלא משום איבה, שלא ימנע מהן מזונות אם תהיה מציאתן לעצמן, אכל בגדו דין
שהאב רוצה לזכות על-ידים לאחריהם, שפיר וזכר, דכיון דגדולים הם יש להם יד בפני עצמם: (נח) אפלו הם קטנים. ואף-על-גב (מט) שאין
קשן וזכה לאחריהם בכל מקום, הקא בערוב שהוא מדרבנן בעלמא הקלו בעבדו ושפחתו (71), ומכל מקום לא רצו להקל אלא בעבדו ושפחתו אכל
לא בכניו הקטנים, וכדלעיל, משום דזין מושל בידו: (נט) ועל-ידי אשתו. דקשונותן לה אחר מתנה על-מנת שאין לאפלה רשות בה מהני, הרי
דיש לה יד לזכות לעצמה, הוא הדין ויכול לזכות על-ידיה לאחריה: (ס) ואפלו אין לה בית. נקט האי לשון, לאפוקי ממאן דאמר בפמבאר
דדוקא היכא דיש לה לעצמה בית בחצרנה (72) שאוכלת שם, אז אמרין מגו דמהני הנזכה בשביל ביתה מהני נמי לזכות לאחריה ערוב
בשביל פתייה: (סא) ויש אומרים וכו'. סבידא להו (ה) דדמיא ערוב לענין מציאה, דכל היכא דסיבדא לן לענין מציאה דאין לו יד בפני
עצמו ושנף לאביהן, או באשה שמוצאת מציאה ושנף לבעלה, הוא הדין לענין ערוב אין להם יד בפני עצמם ועדין לא יצא מרשותו: (סב) על-
ידי בנו ובתו וכו'. ורוצה לומר, לאחר שנקרה דיוצאת לכל דבר לרשותה, אפלו הכי פיון שפמובה על שלחנו ומציאתה לאביה, גם לענין ערוב
אין לה יד לעצמה: (סג) כל זמן שלא בגרה. דאז שנף מציאתה לאביה (73): (סד) שמעלה לה מזונות. דאז מציאתה לבעלה: (סה) או שאמר
לה צאי וכו'. ומירי (נז) במסקנת מעשה נדיה למזונות, דאי אין מספקת למזונות אין מציאתה לבעלה: (סו) ואפלו יש לה בית.

שער הציור

(מ) ב"ח, וכן פת הגר"י: (מא) פוסקים: (מב) עבודת הקדש: (מג) וכן פת בעלת-שבת, וכן העתיק הגר"י. ועין בחדושי הרשב"א והרמב"א, שם נתבאר
בארף: (מד) הרשב"א בחדושי ותרומות, וכן בעבודת הקדש, ולא פתבו זאת לסבא ודאית רק בסמפון ענין, והמספר החמיר בזה מספקא: (מה) דלא
כט"ו בשלתי סימן שסח, וכמבאר להדיא בעבודת הקדש, וכמו שפסדו בזה כבר האלהי רבה, וכן פת בעלת-שבת לזכר פשוט וכן דעת הש"י (כ) ובגדו-לשע:
(מו) הרשב"א: (מז) משנה שם: (מח) פוסקים: (מט) רמב"ם פקדון א מהלכות ערובין, והוא מש"ס גטין ס"ד עמוד ב: (נ) תוספות והרא"ש: (נא) הרא"ש:
תרגום: 1 תירס. (א) עיין פרי-מנדים סימן שסח (במשבצות-זהב סעיף קטן ד).

הלכות שבת סימן שסו

על ידי בנו שאינו סמוך על שלחנו (סו) אפלו הוא קטן, ועל ידי בתו (סח) שפגרה ואינה סמוכה על שלחנו, ועל ידי אשתו שאינה מעלה לה מזונות אפלו אין לה בית בקצרו. וילכתחלה טוב לחש לדברי שניהם היכא דאפשר: הגה ובדיעבד סומכין (סט) על דברי המקל בערוכו. וכן גדול (ע) שיש לו אשה, אף על פי שסמוך על שלחן אביו מופין על ידו (הג"א והגהות סמ"ק וכלי-כ) אפלו לכתחלה. (עא) ואין צריך להודיע לאותם שזכה להם קדם השבת, אלא אם מודיעם בשבת מטר לטלטל (כל בו): **יא (עב)** כגני חברה שהיו מסבין לאכל וקודש עליהם היום, (עג) הפת שעל השלחן סומכין עליה משום ערוכו; **להוא שמסבין בבית, שהוא מקום (יד) הראוי להניח שם ערוכו, (עד) אכל בקצרו לא (עה) (והוא הדין אם יש להם פת בשתפות באחד מן הבתים, (עו) סומכין עליו משום ערוכו): יב * על מצות ערוכו, (עז) יכול לערב בערו: יג * למצוה לחזור (עח) אחר ערוכי הצרות: יד * סומכין על מצות ערוכו: טו * על מצות ערוכו: טז * אפסותי מברך, (פ) בשעה (פא) שמקבץ אותו מבני**

באר היטב

תחלת ערוכו: (יד) הראוי. עין בחשובת חכם צבי סימן קיא: (טו) ערוכו. צ"ע אם אדם אחר שאינו דר באותו העיר יכול לברך בקבו, וזו, וניל דיכול לברך, דהא אלו לא ערכו אף הוא היה אסור לטלטל, וא"כ גם הוא שך במצוה זו, מ"א, ע"ש. והעקר דהמשמש יתן הערוכו להכריז ויזכרו לכל הקהל על ידו, וכ"כ במנהגים. וז"ל אם חשקה ליל י"ט ראשון ולא זכה אסור לזכות ב"ט כמ"ש סימן תקכח אלא על תנאי, ואם י"ט אינו סמוך לשבת אין לערב בקטח שלנו מנג' לנג', עין רמ"ש ש"ע"ב. ואומר לכל שבתות השנה, כמ"ש

משנה ברורה

ורצה לומר, ואקלת שם המזונות שנותן לה בעלה, וסלקא דעתך דמגו דתנאי לעצמה בערוכו זה בשביל ביתה תזכה בערוכו גם לאחרים, קא משמע לן דלא; והשעם, דבאמת לעצמה אין צריכה ערוכו כלל, דגמשתכת אחר בעלה⁶⁴. (נג) כדלקמן בסימן שע סעיף ו, וליקא מגו: **(סז) אפלו הוא קטן⁶⁵**. כיון דלענין מצוה יש לו יד לזכות לעצמו כשאינו סמוך על שלחן אביו⁶⁶: **(סח) שפגרה ואינה סמוכה**. ורצה לומר, דוקא באופן זה, ולא בדעה הראשונה דסבירא לה דכשפגרה אפלו בסמוכה מזה על-ידיה; וכן בעל-ידי אשתו, דוקא היכא שאין מעלה לה מזונות, דאז מצוה לה לעצמה ולא לבעלה: **(סט) על דברי המקל בערוכו⁶⁷**. ורצה לומר, (ג) בין קטן ואין סמוך על שלחנו או גדול אף שסמוך, וכן בעל-ידי אשתו אף על-פי שפעלה לה מזונות: **(ע) שיש לו אשה⁶⁸**. וכו'. שעושה הכל על דעת עצמו ולא על דעת אביו⁶⁹: **(עא) ואינו צריך להודיע**. דזכין לאדם שלא בפניו: **יא (עב) כגני חברה וכו'**. אשמועינן בזה שני דברים: אחד, אף על-גב שלא הניחו לכתחלה להם ערוכו, גם, דאפלו (גד) אותו הפת לא היה מתחלה של פלס, כי אם כפרושה⁶⁰, אפלו הכי כיון שזמנן לאכל לעו⁶¹ ויכולין לאכל לדעתם, הרי הוא כאלו נשתתפו בו עמו ויש להם בו זכות, ועל-כן אם הוא קדם עד לאחר בין השמשות סומכין עליו משום ערוכו: **(עג) הפת שעל השלחן וכו'**. לכאורה בעינן שיהיה אז עדין אצלם פת אחד שלם, וכנ"ל בסעיף ו, או אפשר כיון דלא הביאו פתם אלא בעל-הבית זמנן לסעד משלו, דינו דומה להא דסעיף ז, וכן משמע בתוספת-שבת, אכל באמת יש לחלק ביניהם, וצריך עיון: **(עד) אכל בקצרו לא**. דחצר לאו בר-דירה הוא: **(עה) והוא הדין אם יש להם וכו'**⁶². דין זה הוא זו ואין צריך לומר זו. ובתוספת-שבת כתב, דקא משמע לן דסומכין עליו בחזקת שהוא קדם אף על-פי שאין יודעין בעצמן, משום דמוקמינן לה אהזקתה: **(עו) סומכין עליו משום ערוכו**. ומשום שתופי מבואות יכולין לסמך אף כשמתחיל באחד מן החצרות [גמרא]: **יב (עז) יכול לערב בערו**. אפלו משל הקטן שלא מדעתו, (נ) מפני שהוא לו כגן-בית⁶³, שיכול לערב משל בעל-הבית שלא מדעתו, כמו שיתבאר בסימן שסז: **יג (עח) אחר ערוכי הצרות**. כדי שלא יבואו לטלטל באסור⁶⁴: **יד (עט) על מצות ערוכו⁶⁵**. ואפלו (נ) אדם אחר שאינו דר באותה העיר ורצה לשבת שם בשבת, יכול לברך בקבו, דהא אלו לא ערכו וזהו אסור לטלטל, ואם כן גם הוא שך להערוכו. ועין מה שכתבנו עוד בזה בבאר הלקה. אם מניח ערוכי-תבשילין וערוכי-תצרות בזמן אחד (ז) מברך בקבו אחת על שתיהן, דהינו "על מצות ערוכין", ואומר הנפש "בהדין ערוכא" על כל אחד ואחד כפי נסחו. ובתני-אדם כלל קב פתי, שיאמר "על מצות ערוכי תבשילין וערוכי תצרות"⁶⁶, ואומר "בדין זה שרא לן לאפסותי וכו' ולטלטל מבית לחצר" וכו': **טו (פ) בשעה וכו'**. מפני שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן. וז"ל מה שכתב הרמ"א לעיל בסעיף ו דהמנהג לקבץ לקמח מבתי העיר, אין לברך בשעת קבוץ, דהוי עובר דעובר כל-זמן שלא נאפה הפת: **(פא) שמקבץ וכו'**. הבית יוסף והב"ח כתבו בסימן שצד דצריך לברך

שער הציון

(נ) בית-יוסף בשם הרא"ש. וקצת קשה. דהא פאמא לא בריא הלכה אם דבריו כפי יהודא פן בתירא או כפי יהודא פן כבא, אלא שמתחמת ספק נקטין דבריו שניהם להקל בערוכין, ואם-כן בעניננו דנפקא מיה חמרא נמיא להפך דהלכה כרבי יהודא פן כבא דאוסר בנשים, ואם-כן צריכה לערוכו ושך מגו לענין לזכות לאחרים: (ג) בית-יוסף: (ד) תוספות ורשב"א וריטב"א: (ה) הגר"ז: (ו) מגן-אברהם ורש"א: (ז) חידושי רבי עקיבא איגר בשם תשובת מהר"ם דייבטוין:

(א) עיין במשנה-ברורה לעיל (סעיף-קטן ט) ובמחצית-השקל (סעיף-קטן כ).

י טור כ ערוכין פיה
כלשוא קמא ל שם
אוקומא
מ קודמי פוק ד
דערוכין ל טור בסימן
שעה משבא דתני
גרי וקני ערוכין סי'
שם קבור וקמפי'
בפרק א מהלכות
ערוכין ע"ש וע"ש

שערי תשובה

מתנה כו'. ועין בשו"ת מאמר-מורכבי סימן ט שכתב שיש לעין בזה למאי דקו"ל בסימן שעא דאפלו קטן אוסר, א"כ מה אחר והניח ושחזו לקטן שלא היה עדין כולו בשעת קצת הערוכו. דהא קו"ל המזכה לעבר לא קנה, ולא שמענו מי שהעוור מחמת זה לעשות ערוכו מחדש, וע"ש שפליג בדין קני ע"מ להקנות לעבר, ע"ש. ולפענ"ד י"ל דדוקא קטן אוסר אכל עבר אינו אוסר, אף דזכה בביעה דאמי ממלא, מ"מ כיון שאינו בעולם תהא לה כדירה בלא בעלים ואינו אוסר:

עד שבת⁶⁰. ומיהו אם שכתו לזכות עד שבת מטר לטלטל, כמ"ש רמ"א ס"ו.

באר הלקה

על שלחנו, ואפלו אוכל בחנם [פרשה וא"ן]: * **מברך וכו'**. ובמקום שהגו לעשות בשביל כל הקהל⁶⁷ בערב-פסח ואחר ורצה לעשות לעצמו בכל ערב-שבת, כמו שכתבו כמה אחרונים דלכתחלה טוב להג' פן, אין קדאי שצריך עליו, וגם נכון שצריכו יתן גם-כן לאחר לזכות בשביל כל העיר, דאם ירצה באמת לחלק עצמו מן העיר יש מקום לומר שיאסרו אלו על אלו. ועין בסימן שצב: * **על מצות ערוכו**. עין משנה ברורה מה שכתבנו לענין אדם אחר ששוכת בעיר יכול לברך בקבו זה. ואפלו לא יהיה שם רק ביום-טוב ולא בשבת שאחריו. מהני לה הערוכו [לענין דברים שאין בהם צורך כלל, כמו שכתוב ריש סימן תחית בהג"ה]. ולפי זה אם אין דעתו לשאר שם לא לשבת ולא ליום-טוב אין יכול לברך, ולא דמי למאי דקמא לן בעלמא דהעושה מצוה לאחר כגון שקובע מיונה וכהאי גוונא דיכול לברך, שם עבדי מעשה, מה שאין כן בזה שהוא רק בקבו בעלמא, שהערוכו כבר נתקבץ על-ידי אחר. אכן לפי מנהגנו לכתחלה, דלאחר שקבץ השמש הערוכו מקל הבתים נותן להכריז לזכות לכלם ולברך וכו' ראוי לעשות, כמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן מה במשנה ברורה, יכול לעשות זה גופא גם על ידי אחר שאינו מבני העיר, דהזכיר שזוכה לאחרים חשוב כמעשה, כל זה

ערוכו, גם, דאפלו (גד) אותו הפת לא היה מתחלה של פלס, כי אם כפרושה⁶⁰, אפלו הכי כיון שזמנן לאכל לעו⁶¹ ויכולין לאכל לדעתם, הרי הוא כאלו נשתתפו בו עמו ויש להם בו זכות, ועל-כן אם הוא קדם עד לאחר בין השמשות סומכין עליו משום ערוכו: **(עג) הפת שעל השלחן וכו'**. לכאורה בעינן שיהיה אז עדין אצלם פת אחד שלם, וכנ"ל בסעיף ו, או אפשר כיון דלא הביאו פתם אלא בעל-הבית זמנן לסעד משלו, דינו דומה להא דסעיף ז, וכן משמע בתוספת-שבת, אכל באמת יש לחלק ביניהם, וצריך עיון: **(עד) אכל בקצרו לא**. דחצר לאו בר-דירה הוא: **(עה) והוא הדין אם יש להם וכו'**⁶². דין זה הוא זו ואין צריך לומר זו. ובתוספת-שבת כתב, דקא משמע לן דסומכין עליו בחזקת שהוא קדם אף על-פי שאין יודעין בעצמן, משום דמוקמינן לה אהזקתה: **(עו) סומכין עליו משום ערוכו**. ומשום שתופי מבואות יכולין לסמך אף כשמתחיל באחד מן החצרות [גמרא]: **יב (עז) יכול לערב בערו**. אפלו משל הקטן שלא מדעתו, (נ) מפני שהוא לו כגן-בית⁶³, שיכול לערב משל בעל-הבית שלא מדעתו, כמו שיתבאר בסימן שסז: **יג (עח) אחר ערוכי הצרות**. כדי שלא יבואו לטלטל באסור⁶⁴: **יד (עט) על מצות ערוכו⁶⁵**. ואפלו (נ) אדם אחר שאינו דר באותה העיר ורצה לשבת שם בשבת, יכול לברך בקבו, דהא אלו לא ערכו וזהו אסור לטלטל, ואם כן גם הוא שך להערוכו. ועין מה שכתבנו עוד בזה בבאר הלקה. אם מניח ערוכי-תבשילין וערוכי-תצרות בזמן אחד (ז) מברך בקבו אחת על שתיהן, דהינו "על מצות ערוכין", ואומר הנפש "בהדין ערוכא" על כל אחד ואחד כפי נסחו. ובתני-אדם כלל קב פתי, שיאמר "על מצות ערוכי תבשילין וערוכי תצרות"⁶⁶, ואומר "בדין זה שרא לן לאפסותי וכו' ולטלטל מבית לחצר" וכו': **טו (פ) בשעה וכו'**. מפני שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן. וז"ל מה שכתב הרמ"א לעיל בסעיף ו דהמנהג לקבץ לקמח מבתי העיר, אין לברך בשעת קבוץ, דהוי עובר דעובר כל-זמן שלא נאפה הפת: **(פא) שמקבץ וכו'**. הבית יוסף והב"ח כתבו בסימן שצד דצריך לברך

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן שֵׁשׁ

ביאורים ומוספים

כנשוי ומזכים על ידו. אבל אם רק התארס ולא נישא, אין מזכים על ידו, שעדיין הוא עושה על דעת אביו.

[משנב ס"ק עב]

וְלֹא הִקְנָה לְהֵן אוֹתוֹ פֶּת בְּפִרוּשׁוֹ⁽⁸⁰⁾.

80 ועל כן המתארחים בבתי הארחה, וכבר מערב שבת יש שם חדר עוגות וכדו' שעומד לשימוש האורחים, או חלות במטבח שיש אפשרות לקחתן בבין השמשות [ומונחים בחדר שיש בו ד' אמות על ד' אמות], אפשר לסמוך על עוגות או חלות אלו משום עירוב, אף שלא הקנו להם אותן בפירוש.

אכן כל זה הוא לשיטת המשנב לקמן (סי' שעד ס"ק ה, ובביה"ל סי' שפב ס"א ד"ה צריך) שסובר שהדין שבעל הבית שהיה שותף עם שכניו בפת סומך על כך לעירוב, הוא גם באופן שאחד מוכה את פתו לכל שכניו שלא לשם עירוב. אבל החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כד) הסתפק בזה, שיתכן שרק בהביא כל אחד פת מעצמו נשתתפו מועיל הדבר אף שלא היה על כך שם עירוב, אבל כשאחד מוכה מפתו לכולם, לא מועיל הדבר אם לא חל על הפת שם עירוב. ומה שמועיל כאן במסובין על שולחן בעל הבית, פירש החזו"א שהוא משום שכשהם מסובין על שולחן אחד יש בזה עירוב הדעת. ולדבריו אין ברור להקל באופן הנ"ל שאינם מסובין על שולחן אחד ואין עירוב הדעת ביניהם [וראה מה שכתב בדעת החזו"א בספר תיקון מבוואר פ"טז הע' 24].

[משנב שם]

כִּינּוּן שְׂזֵמָן לְאֶכָל עֲמִי⁽⁸¹⁾.

81 באופן שבני החבורה לא היו מסובין מערב שבת, אלא שבעל הבית הזמינם לאכול אצלו בשבת, כתב החיי אדם (כלל עג ט"ז) שאין אומרים שכבר זכו בפת בערב שבת. והוכיח כן מהמשנה (ביצה מ, א) שמי שזימן אליו אורחים, לא יוליכו בידם מתנותיהם אלא אם כן זיכה להם מערב יום טוב.

[משנב ס"ק עה]

וְהוּא הִדִּין אִם יֵשׁ לָהֶם נְכוּ⁽⁸²⁾.

82 דין זה, כתב החזו"א (א"ח סי' צ ס"ק כט) שהוא דוקא אם הם שותפים בפת אחת, אבל אם כל אחד נתן ככרו [שלא לשם עירוב], אין סומכים עליהם משום עירוב.

[משנב ס"ק עז]

מִפְּנֵי שֶׁהוּא לוֹ כְּכֵן-בְּיִת⁽⁸³⁾.

83 מקור דין זה הוא במרדכי (עירובין פ"ד סי' תקב), והוא ביאר טעם אחר לדין זה, שאפורפוס נחשב לשכירו ולקישו של הקטן. [אכן דעת רוב הראשונים שלא נתחדש דין שכירו ולקישו בישראל, וגם השו"ע לא העתיק דין שכירו ולקישו בישראל, ולכן הביא המשנב טעם אחר].

[משנב ס"ק עח]

כְּדִי שֶׁלֹא יבֹאֵו לְטַלְטֵל בְּאֶסוּר⁽⁸⁴⁾.

84 ומטעם זה כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' צט), שיש גם מצוה לחזור אחר תיקון המבואות והחצרות שיהיו מתוקנים במחיצות כדין, כדי שלא יבואו לטלטל באיסור. והתשב"ץ (ח"ב סי' לו) כתב, שאלמלא טירדת הלימוד, דרך תלמיד חכם לתקן העירוב (כמבואר בגמרא (עירובין סח, א) שרבה בר בר חנה שאל את אביי מדוע **המשך במילואים עמוד 19**

[משנב ס"ק סו]

דְּבִקְמָת לְעֶצְמָה אֵין צְרִיכָה עֲרוּב קָלָל, דְּנִמְשַׁקֵּת אַחַר בְּעִלְהָ⁽⁷⁴⁾.

74 ואם הבעל נותן לה מעות למוזנותיה ואינו נותן לה פת ממש, כתב הבי"ר (ד"ה ולא על ידי) שאין הבדל בזה, ובכל אופן אין ביתה צריך עירוב [וחלק בזה על התוס' בעירובין עט, ב, ד"ה ועל].

[משנב ס"ק סז]

אֶפְלוּ הוּא קִטְוִין⁽⁷⁵⁾.

75 ושיעור קטן שאפשר לזכות על ידו, בירושלמי (עירובין פ"ז ה"ו) מוכח שהוא משהגיע לעונת הפעוטות. אולם בגמרא (גיטין סד, ב) נראה, שהשיעור הוא משהגיע לדרגת 'צרות חורקו, אגו ונטולי'.

[משנב שם]

כְּשֶׁאֵינוֹ קָמוּן עַל שְׁלֵמָן אֶבְי⁽⁷⁶⁾.

76 ובני בנים הסמוכים על שולחן זקנם, כתב הערוך השלחן (סכ"א) שמותר לזכות על ידם, משום שאין להם דין סומכים על שולחנו.

[משנב ס"ק סט]

עַל דְּבָרֵי הַמְּקַל בְּעִירוּב⁽⁷⁷⁾.

77 יש אופנים שבהם אין הולכים אחר המיקל בעירוב:

א. הרא"ש (עירובין פ"ב סי' ט ד) הביא בשם מהר"ם, שרק במחלוקת תנאים הולכים אחר המיקל בעירוב, ולא במחלוקת אמוראים. [ובהמשך דבריו הביא שהמהר"ם הוכיח שדעת רבנו חננאל שגם במחלוקת אמוראים הולכים אחר המיקל בעירוב, והרא"ש ישב את דברי הר"ח ונראה שהסכים עמו, וכן כתבו הרשב"א (עירובין פ, ב) והריטב"א (שם פט, א)].

ב. עוד כתב שם בשם המהר"ם, שרק בדיני עירובי חצרות הולכים להקל, ולא בדיני מחיצות, וכן כתבו הרשב"א והריטב"א (הנ"ל). [אמנם הרא"ש עצמו (שם) כתב שגם במחיצות הולכים אחר המיקל].

ג. הגר"א (א"ח סי' שצח ס"ה) כתב, שלדעת המהר"ם והרא"ש הולכים אחר המיקל בעירובין גם ביחיד נגד רבים, ולדעת הר"ף והרמב"ם ועוד ראשונים הלכה כרבים אפילו לחומרא.

ד. החזו"א (א"ח סי' קיב ס"ק י) כתב, שרק במחלוקת שבגמרא הולכים אחר המיקל בעירוב גם ביחיד נגד רבים, אבל במחלוקת הפוסקים דעת הרוב היא ההלכה, ואין הולכים אחר המיקל כשהוא יחיד. אמנם הברכי יוסף (סי' שנח ד"ה עוד ק"ק) כתב, שגם במחלוקת הפוסקים הולכים אחר המיקל.

[משנב ס"ק ע]

שֶׁיֵשׁ לוֹ אֶשְׁהָ⁽⁷⁸⁾.

78 ואם הגדול סמוך על שולחן אביו שלא מחמת התחייבות, אלא שאביו ממשיך להחזיקו גם לאחר שכלה זמן ההתחייבות, כתב הערוך השלחן (סכ"ב) שלפי מה שכתב הוא עצמו בחו"מ (סי' רע ס"ה) שבאופן זה מציאתו לאביו, אם כן לדעה השניה בשו"ע שגדול היינו מי שאינו סמוך על שולחן אביו, גדול זה אפילו שהוא נשוי נחשב לסמוך על שולחן אביו, ואין מזכים על ידו, ואם כן להלכה יש להחמיר לכתחילה שלא לזכות על ידו [אולם מסתימת הפוסקים והרמ"א משמע שבכל אופן מזכים על ידו לכתחילה].

[משנב שם]

שְׁעוֹשֶׂה הַכֵּל עַל דַּעַת עֶצְמוֹ וְלֹא עַל דַּעַת אֶבְי⁽⁷⁹⁾.

79 וכן אם נשא אשה וגירשה, כתב הכף החיים (ס"ק קיד) שדינו